

Література

1. Леся Українка на театральній сцені: бібліографічний довідник: 1899-2020 / упоряд. Л. Криворучко; уклад. В. Шкарабан; Публічна бібліотека імені Лесі Українки для дорослих міста Києва; Відділ мистецтв.– К. : Мистецтво, 2021. 143 с. : фотоіл., портр.

УДК 7:069

У МАЛЕНЬКІЙ ХАТИНЦІ, У ТИХІМ КУТОЧКУ» (Історія створення музею Лесі Українки у м. Новоград-Волинський)

Віра Мельник,

кандидатка історичних наук, доцентка кафедри українознавства Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького (м. Львів, Україна)

Роман Мельник,

кандидат історичних наук, доцент кафедри історії, музеєзнавства та культурної спадщини Національного університету «Львівська політехніка» (м. Львів, Україна)

«Найкращою шанєю для пам'яті Лесі Українки, цього втілення благородства, лагідності, добрості, а разом з тим незламної сили й мужності, буде те, коли її юні земляки з незламною надією в серці будуть так само напосідливо, як вона, працювати над собою, щоб стати гідними громадянами її укоханої України»
Ольга Косач-Кривинюк

У статті описано історію створення музею Лесі Українки у місті Новоград-Волинський. Наукову допомогу у відтворенні Лесиної домівки надавав Інститут літератури Національної академії наук України.

Ключові слова: літературний музей, Леся Українка, національна пам'ять.

The article describes the history of the Lesya Ukrainka Museum in Novohrad-Volynskiy. The Institute of Literature of the National Academy of Sciences of Ukraine provided scientific assistance in the restoration of Lesina's home.

Key words: Literary Museum, Lesya Ukrainka, national memory.

Леся Українка – стала символом української самобутності, незалежності та непокори. Основною тематикою її творчості є **національно-визвольна боротьба українського народу та особлива впевненість у перемозі в цій боротьбі**. Саме тому процес збереження літературної та матеріально-культурної спадщини Лесі Українки є важливим, особливо в період сьогодення. Дослідження присвячене історії створення музею Лесі Українки в м. Новоград Волинський, місті в якому вона народилася, зробила перші кроки та де збереглася її домівка.

Громадськість Житомирщини та шанувальники творчості Лесі Українки протягом тривалого часу намагалися створити музей відомої землячки письменниці. Так, завдяки чималим старанням, 1 серпня 1963 року у міській дитячій бібліотеці № 2 м. Новоград-Волинська з'явився філіал музей-бібліотека, що став першим кроком до створення музею. 11 вересня 1970 року був виданий наказ Міністерства культури відповідно до якого в м. Новоград-Волинському створювався літературно-меморіальний музей Лесі Українки. Очолила музей Челядіна Світлана Олексіївна. Проте, варто відзначити, що самостійна діяльність музею відбувалася не довго і вже 1971 р. літературно-меморіальний музей Лесі Українки стає філією Житомирського краєзнавчого музею. Ідеєю та основною метою діяльності філії була покладена концепція не лише увіковічнення творчості поетеси, але насамперед збереження місцевого родинного будинку сім'ї Косачів в м. Новоград-Волинському де народилася Леся Українка. Громадськість міста та шанувальники її творчості не могли змиритися з таким ходом подій, тому завдяки численним листам та проханням все ж таки 25 лютого 1971 року, з нагоди 100-ліття від дня народження Лесі Українки в м. Новоград-Волинському було урочисто відкрито літературно-меморіальний музей Лесі Українки, «для збереження пам'яті та її слави для українського народу. Будинок – музей в Новограді-Волинському — це вагома ланка для вивчення життя письменниці, до ще більшого наближення її виняткової особистості до нашої сучасності і до майбутнього – її ім'я житиме вічно» [14, С.64].

На початку діяльності музею, експозиція носила досить фрагментарний характер, адже формувалася здебільшого за підтримки місцевих ентузіастів та краєзнавців. Зібраний музейний матеріал, який прямим або опосередкованим чином стосувався раннього життя та творчості поетеси не мав наукового обґрунтування. Наукову допомогу у відтворенні

Лесиної домівки надавав Інститут літератури НАН України ім. Т. Г. Шевченка: Мірошніченко Л. П., Третяченко Т. Г., Диба А. Г., Гальченко С. А., Скупейко Л. У., Жулинський М. Г., Штонь Г. М. Оформляли експозицію художники-декоратори В. Іванов, Г. Кирилов, С. Раєвський, П. Чайка, В. Прищенко, С. Кисляченко, А. Задорожний, К. Камишний, В. Шкуринський, Ю. Каргаполов [3].

Після заснування музей працював на громадських засадах і штатний працівник був відсутній, обов'язки екскурсовода понад 10 років виконувала Віра Римська. Саме завдяки її плідній праці протягом тривалого часу підтримувалася діяльність музею. У 1971 році В. Римській запропонували працювати завідуючою музею Лесі Українки. [16, с. 1]. Напередодні відкриття будинку-музею Віра Римська допомагала в оформленні першої експозиції музею, що розмістилася в одній з кімнат Лесиного будинку. Експозиція була, власне, виставкою фотознімків з життя Лесі Українки, які були оформлені традиційно для того часу: в багетових рамочках, під склом. [12, с. 6]. Саме її руками і помислами в музеї народилися унікальні композиційно-тематичні інтер'єри з історичними експозиціями.

Суттєвим доповненням та своєрідною окрасою музейного комплексу, стало розміщення на фасаді будинку – меморіальної дошка роботи Галини Кальченко, а на подвір'ї – скульптурного погруддя поетеси (автор Валентина Дяченко), та сад висаджений Анатолієм Софронівим та Олесем Гончарем. «Ці двоє дерев виростили за роки і говорять не тільки за свій вік, а і за вік музею, який змінився, поповнився новими експонатами, реліквіями. Сьогодні це літературно-меморіальний комплекс, який складається з двох будинків – меморіального і відділу вшанування. Довгий і складний був шлях до його створення. Пережито і кращі, і гірші часи, різні проблеми. Але попри всі ті проблеми, музей функціонує, живе хоч і не позбавлений багатьох на сьогоднішній день негараздів» [9, с. 548].

Значно активізувалась у ті роки лекційна діяльність музею: лекції читалися за межами музею переважно для трудових колективів, масова робота проводилася разом із клубом та бібліотекою. Так, щороку 25 лютого в клубі відбувався літературно-музичний вечір, присвячений дню народження Лесі Українки. Музей ставав усе популярнішим. Цьому сприяли і путівники (1971 р.), авторами яких були письменники Струцюк Й.Г. (колишній науковий співробітник музею-садиби Лесі Українки) і Чернецький І. І. Періодично відбувалися виступи про діяльність установи по радіо, друкувалися статті про музей та

його колекції в обласних та районних газетах. Зростали і музейні фонди: станом на 1975 р. музей налічував 779 експонатів, з них 656 основного фонду; музей поповнювався і речами Лесі Українки та інших членів Косачівської родини [5, с.12].

До 1985 року в меморіальній частині музею, а саме у трьох кімнатах було відтворено атмосферу життя родини Косачів у Звягелі: документи, картини, фотознімки, багато особистих речей родини та Лесі Українки. У вестибюлі – біло-мармурове погруддя Лесі Українки – (автор М. Обезюк), прибране старовинним рушником XIX ст. Воно наче вітає кожного відвідувача, вводить в атмосферу життя великої родини [7].

Із здобуттям незалежності, постала гостра необхідність побудови нової літературної експозиції, адже ідеологія стрімко змінювалась. З 1991 р. музей має експозицію, створену на високому науковому й естетичному рівні, яка з роками не втрачає своєї актуальності.

Починаючи з 90-х рр. XX ст., музей налагодив дружні контакти з родичами Лесі Українки. Зокрема, завідувачка музею Віра Римська вела листування з Лесиними сестрами Оксаною (Чехія) та Ізидорою (США), племінниками Юрієм Косачем, Ольгою Сергіїв (США), Наталією Драгомановою-Бартаї, внучкою Михайла Драгоманова. Є листи від Аріадни Драгоманової (Бразилія), Аріадни Труш, Євгенії Мільської, Ірини Стешенко, Олени Кушти, родини Кривинюків (Росія). У 2003, 2008 рр. музей відвідала Ольга Петрова (США) – онука наймолодшої Лесиної сестри Ізидори [4, с. 82].

У процесі функціонування музею тут було відтворено дитячу кімнату Лесі Українки, вітальню, робочий кабінет Косачів. Також у музеї експонуються оригінальні речі родини Косачів-Драгоманових, їхніх друзів: українське вбрання, прикраси, чашечка, пенал для олівців, які за словами Ніни Косач, належали Лесі Українці, іграшковий рублик, картина «Волинська хата», книги «Ітоги науки», скатертина, дзеркало, керсетка, сорочка, вишита за узорами Олени Пчілки, дерев'яні шкатулки, аптечна шафа, крісло, жіноче портмоне, посуд, віяло, мушля та ін.

В серпні 1987 року, в центрі м. Новоград-Волинська також було відкрито пам'ятник Лесі Українки, що став ще однією платформою зустрічей шанувальники таланту поетеси – не за вказівкою згори, а за порухом власної душі, від любові до рідної культури [14, с. 74].

Шляхом проведенням різного роду масових подій музей, здобув собі авторитет осередку культурних заходів краю, а його

невеличкий колектив, працюючи здебільшого на ентузіазмі, всіляко долучався не лише до проведення різного роду екскурсій але й до наповнення музею новими експонатами та цікавими фактами із життя поетеси та історії краю загалом.

У лютому 2018 року Верховна Рада України прийняла постанову «Про відзначення 150-річчя від дня народження Лесі Українки». У плані заходів щодо урочистого відзначення цієї події на державному рівні Кабінету Міністрів України рекомендовано передбачити ряд заходів, серед яких і здійснення реконструкції та розширення площ літературно-меморіального музею Лесі Українки в місті Новограді-Волинському Житомирської області.

Таким, чином варто зазначити, що створений у 70-х рр. ХХ ст. літературно-меморіальний музей Лесі Українки в процесі свого становлення, пройшов складний шлях, сповнений рядом перешкод та нелегких етапів функціонування. Але, разом з тим варто зазначити, що не дивлячись на свій місцевий статус, зумів давно вийти за ці межі філії краєзнавчого музею. Його тісна співпраця із представниками культури української діаспори США, Франції та Канади, дають можливість установі щорічно розширювати та наповнювати експозицію музею новими експонатами та цікавою інформацією з життя та творчості Лесі Українки. В процесі своєї діяльності, музею вдалося стати своєю родиною візитівкою м. Новоград-Волинського, який не лише розпочинає екскурсійний маршрут містом, але й є жвавим майданчиком культурних зустрічей та плацдармом проведення різного роду загально-міських заходів.

Література

1. Борисюк Т. Жінка з роду Драгоманових // Літературна Україна. 1989. 16 листопада.
2. Історія міст і сіл УРСР. Житомирська область. К., 1973. с. 460 – 474, 475 – 481.
3. Інститут літератури ім. Т. Шевченка НАН України. Відділ рукописів. Фонд Лесі Українки. Шифр 28 / 1165 – 1169.
4. Іванюк М. Вічні Берегині України. – Новоград-Волинський, 2001. с. 158.
5. Косач-Кривинюк О. Леся Українка. Хронологія життя і творчості. – Нью-Йорк. 1970. с. 141.
6. Костенко Л. Геній в умовах заблокованої культури // Літературна Україна. 1991. 26 вересня. с. 3.
7. Кокотюха А. Лесина колиска // «Український тиждень» ч. 15 (76) за 17 квітня 2009 року.

8. Пчілка О. Волинський пам'ятник // Радянська Волинь. – Луцьк. 1991. 22 травня.
9. Пчілка О. Волинські спогади. – К.: Дніпро, 1998. – с. 567.
10. Рильський М. Слово про Лесю Українку. – Зб. Леся Українка в школі. К.: 1966. с. 7.
11. Спогади про Лесю Українку. Вид. 2-е, доп. – Київ: Дніпро, 1971. с. 88.
12. Стрільчук А. В серці моєму назавжди. // Твоєму йменню вічно пламеніти. – Новоград-Волинський. 1997. с. 10.
13. Скрипник П.І., Д. В. Грузін. Лесі Українки Літературно-меморіальні музеї] // Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. — К. : Наук. думка, 2009. — Т. 6 : Ла — Мі. — С. 128. — ISBN 978-966-00-1028-1.
14. Українка Леся. Документи і матеріали: 1871 – 1970 – Київ: Наукова думка, 1971. с. 87.
15. Українка Леся. Зібрання творів у 12-ти томах. – Т. 10. – К. – 1978. с. 428.
16. <https://www.nastriy.net/news/vira-rimska-virna-dochka-ukrajini-novograd-volinskij-muzej-lesi-ukrajinki/>

УДК 78.27; 78.2У

ЛЕСЯ УКРАЇНКА І ФОРТЕП'ЯНО

Оксана Станько,

*кандидатка мистецтвознавства, старша викладачка
кафедри спеціального фортепіано Львівської національної
музичної академії ім. М. В. Лисенка (м. Львів, Україна)*

У статті розглянуті проблемні питання ідентифікації інструмента фортеп'яно Лесі Українки та особливостей її фортеп'яної гри. Розкрито залежність розуміння і оцінки цього явища від панівних норм виконавської естетики.

Ключові слова: *інструмент, фортеп'яно, музикування, імпровізація, музичальність, фортеп'янна техніка, професіоналізм.*

This article is dedicated to the problems of identification of Lesia Ukrainka's instrument piano and peculiarities of her piano's playing. Dependence of the understanding this phenomenon upon the dominant norms of performing aesthetics is shown.

Key words: *instrument, piano, making music, improvisation, musicality, piano technique, professionalism.*